

Наталія Олександрівна Горобець,

*професор кафедри юридичних дисциплін Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2731-9682>*

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА
ВЛАСНОСТІ**

Власність посідає особливе місце в суспільному та приватному житті особи. Спільними зусиллями зовнішньої політики євроінтегрування, громадян України, які своїми зверненнями за захистом права власності до Європейського суду з прав людини дозволили вітчизняній правовій та науковій спільноті набути неоціненного практичного досвіду та самої цивілістики, яка безумовно трансформувалася під впливом новітніх тенденцій були сформульовані теоретичні та практично значимі висновки, спрямовані на удосконалення діючого цивільного законодавства і практики його застосування в сфері власності.

Багато усталених положень на сьогодні піддаються сумнівам або розцінюються критично. Перший із них, право власності – не абсолютне [1, с. 7]. Необхідність правового регулювання та законних обмежень з боку держави впливають з природи власності. Безумовним є дотримання усталених принципів дозволеного правомірного втручання у право власності особи з боку держави при позбавленні громадян власності тощо.

Традиційно радянське та пострадянське цивільне право визначає зміст права власності через три правомочності: володіння, користування та розпорядження, що об'єднуються терміном «тріада» правомочностей власника [2, с. 80], який протягом двохсотрічного періоду існування в правовому просторі можна по праву вважати аксіоматичним положенням цивілістики.

Сучасне поняття права власності декларується як можливість власника здійснювати по відношенню до речі, що йому належить максимально широкий, відкритий перелік дій – тільки б ці дії не порушували законні інтереси третіх осіб [3, с. 21–22].

Сучасний власник не споживає речі він домінує над ними, контролює та упорядковує їх, що не може дозволити собі, володілець, наймач, зберігач тощо. Стереотип поведінки власника формує алгоритм новітнього життя, де власність – це речі, що відповідають модним тенденціям суспільства, а не речі практичні, здатні задовольнити елементарні потреби людини, як то їжа, житло та одяг. Існуюча конструкція змісту права власності на сьогодні вже вичерпала ті завдання, які ставилися перед нею в Середньовічній Європі.

Визнання змісту права власності через правомочності володіння, користування та розпорядження призвела не лише до деформації юридичних конструкцій, а й до формування у власника ілюзії «необмеженої влади», що зумовило знецінення у його свідомості положення «власність зобов'язує». В українського власника фактично відсутнє почуття соціальної відповідальності. Наприклад, власнику класового транспортного засобу, дорогого гаджету, маєтку почуття власної значимості через належне йому майно дозволяє порушувати правила дорожнього руху, культуру спілкування, правила добросусідства тощо.

Цивілісти стверджують, що правомочності права власності не можуть передаватися, оскільки «володіння» власника і «володіння» наймача, це різні володіння [4, с. 139]. За

власником зберігається володіння і при умові коли він власник п'яти квартир – це, так зване «книжкове володіння».

За Аристотелем наші речі – це продовження нас. Еластичність та багатогранність сучасного життя не може поміститися в конструкцію володіння, користування та розпорядження. Справедливість цього твердження доводиться як науковцями так і практикою Європейського суду з прав людини, який відійшов від вказаного стереотипу.

Обмеження встановлені тріадою правомочностей стримують розвиток відносин власності, змушуючи власників при здійсненні та захисту свого права апелювати до національної юридичної техніки і термінології, що часто призводить до втрати суті правовідносин. Відійшовши від класичних постулатів права власності Європейський суд з прав людини вже зараз істотно вплинув на національні правопорядки [5; 6].

Особливої уваги потребує об'єкт власності, який донедавна отожднювався виключно із об'єктами матеріального світу. Як зазначає І. В. Спасибо-Фатєєва проблема об'єктів є не лише теоретичною, а й практично значущою [7, с. 79].

Донині у багатьох європейських країнах об'єктом права власності визнається матеріальний об'єкт. Обумовлено це формуванням правової доктрини об'єкту права власності у час коли цивільний оборот не був ускладненим. Тоді право як і відносини не знали понять матеріальних активів, акцій, безготівкових грошей тощо. Такий спрощений підхід до об'єкту власності у законодавстві та доктрині практично не викликав жодних проблем, і тому був прийнятим. Однак, ускладнення цивільного обігу у подальшому, виявили неспроможність теорії об'єкту права власності. Так, крім матеріальних благ, з'явилися нематеріальні – вимоги кредитора, майнові зобов'язання, особисті немайнові цінності, майнові активи, інвестиції тощо.

Зазначене, яскраво демонструє, що в регулюванні відносин власності вже давно помічаються такі особливості, якими не можна нехтувати ні законодавцю, а ні цивілістичній думці.

Список бібліографічних посилань

1. Романюк Я. Втручання в право власності з точки зору його відповідності статті 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: критерії Європейського суду з прав людини та досвід України на окремих прикладах судової практики // Право власності: європейський досвід та українські реалії : зб. доп. і матеріалів міжнар. конф. (м. Київ, 22–23 жовт. 2015 р.). Київ : ВАІТЕ, 2015. С. 7–23.
2. Горобець Н. О., Садикова Я. М. Трансформації змісту права власності в Україні. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. 2018. № 48, т. 1. URL: http://www.visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.48/part_1/20.pdf (дата звернення: 18.03.2018).
3. Рыбалов А. О. Право собственности (комментарий к ст. 209 ГК РФ). М. : М-Прос, 2017. 96 с. URL: <http://m-lawbooks.ru/index.php/product/a-o-rybalov-pravo-sobstvennosti-kommentariy-k-st-209-gk-rf/> (дата звернення: 18.03.2018).
4. Скловский К. И. Собственность в гражданском праве. 5-е изд., перераб. М. : Статус. 2010. 893 с.
5. Справа «Спорронг і Льоннрот проти Швеції» : рішення Європейського суду з прав людини від 23.09.1982 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_098 (дата звернення: 18.03.2018).
6. Справа «Шассанью та інші проти Франції» : рішення Європейського суду з прав людини від 29.04.1999 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_375 (дата звернення: 18.03.2018).

7. Спасибо-Фатеева І. В. Об'єкти права власності: напрями модернізації права України // Право власності: європейський досвід та українські реалії : зб. доп. і матеріалів міжнар. конф. (м. Київ, 22–23 жовт. 2015 р.). Київ : ВАІТЕ, 2015. С. 79.

Одержано 03.04.2018

УДК 347.4

Ірина Віталіївна Давидова,

доцент кафедри цивільного права

Національного університету «Одеська юридична академія»,

кандидат юридичних наук, доцент

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ СУБ'ЄКТНОГО СКЛАДУ ПРАВочИНІВ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Враховуючи реалії сьогодення, зокрема, процеси інформатизації, впровадження інформаційних технологій в повсякденне життя пересічного громадянина постає питання і про визначення кола суб'єктного складу правочинів, можливості його розширення та вирішення проблем, які виникають внаслідок розвитку інформаційного суспільства, як такого.

В сформованій віртуальній реальності (яка постійно розширюється) формується і віртуальна ідентичність суб'єкта, а також так звана «віртуальна спільнота». Отже, глобалізація, віртуалізація суспільства формують нову культуру, інформаційну та віртуальну.

Разом з тим, особливістю, яка впливає на формування моральної сфери у віртуальній реальності (в якій сьогодні особи проводять більшу частину часу) є фактична відсутність прив'язки контенту до моральних законів, моральних норм спільного існування людей, що зумовлено анонімністю та повною свободою від будь-яких обмежень інтернет-середовища [1, с. 168].

В умовах розвитку інформаційного суспільства ми спостерігаємо розширення традиційного кола суб'єктів цивільних правовідносин (а отже, і суб'єктного складу правочинів) за рахунок так званих «віртуальних суб'єктів».

Згідно діючого цивільного законодавства України учасниками цивільних відносин, зокрема і суб'єктами при вчиненні правочинів можуть бути: фізичні особи (громадяни України, іноземці і особи без громадянства, які користуються однаковими з громадянами України майновими і особистими немайновими правами за винятками, встановленими у законі), юридичні особи (вітчизняні, іноземні, спільні, вітчизняні з іноземними інвестиціями тощо), суб'єкти публічного права.

Необхідною умовою дійсності правочину, вчиненого особою, є наявність у неї цивільної правосуб'єктності, яка складається з правоздатності (здатність суб'єкта мати цивільні права і обов'язки) та дієздатності (здатність суб'єкта своїми діями набувати для себе цивільні права і створювати цивільні обов'язки). Як ми знаємо, з усіх названих вище суб'єктів цивільного права лише у фізичних осіб правоздатність і дієздатність не співпадають у часі, а також їх дієздатність має дещо розширений склад за рахунок тестаментоздатності та сімейної дієздатності.

Розглядаючи питання щодо розширення кола суб'єктів цивільного обігу за рахунок учасників ІТ-сфери («віртуальних осіб, організацій») та врахування особливостей участі у